

**МІСЦЕ НОРМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ
НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ
ЧЛЕНІВ СІМЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я МВС**

**THE PLACE OF ADMINISTRATIVE LAW NORMS IN THE SYSTEM
OF LEGAL REGULATION OF MEDICAL CARE FOR FAMILY MEMBERS
OF POLICE OFFICERS IN HEALTH CARE INSTITUTIONS OF THE MINISTRY
OF INTERNAL AFFAIRS**

Актуальність статті полягає в тому, що дослідження проблематики медичного обслуговування членів сімей поліцейських передбачає необхідність розкриття різноманітних теоретико-правових питань, серед яких одним із найважливіших є питання нормативно-правового регулювання цієї сфери. Дослідження останнього дозволяє побачити юридичні засади медичного обслуговування цих категорій суб'єктів, а також основи регулювання правових відносин, що при цьому виникають. Саме від якісного, ефективного та змістовного правового регулювання на пряму залежить ступінь регулювання та упорядкованості суспільних відносин, які виникають в процесі надання медичних послуг членам сімей працівників Національної поліції України. У статті розкрито зміст, особливості та запропоновано власне визначення поняття нормативно-правового регулювання медичного обслуговування членів сімей поліцейських. Розкрито систему нормативно-правових актів, які складають систему нормативно-правового регулювання медичного обслуговування членів сімей поліцейських в закладах охорони здоров'я МВС. Визначено місце та значення в межах нього норм адміністративної галузі права. Зроблено висновок, що система нормативно-правового регулювання медичного обслуговування членів сімей поліцейських в закладах охорони здоров'я МВС складається із великої кількості правових норм різної галузевої належності. Втім, серед них ключове місце належить саме нормам адміністративного права, що підтверджується тим, що: а) за їх допомогою закріплюються права членів сімей поліцейських на медичне обслуговування у закладах охорони здоров'я МВС України; б) визначають правовий статус суб'єктів, що надають медичні послуги; в) встановлюють порядок та умови медичного обслуговування членів сімей поліцейських в закладах охорони здоров'я МВС; г) визначають управлінську підпорядкованість між закладами охорони здоров'я та МВС, а також особливості контролю та координації їх роботи. Окрім того, проведений аналіз положень законодавчих актів дає змогу констатувати, що у відповідному нормативно-правовому регулюванні існує низка прогалин та недоліків, які потребують свого вирішення. При цьому вказані проблеми носять як організаційний, так і правовий характер.

***Ключові слова:** адміністративні норми, нормативно-правове регулювання, медичне обслуговування, члени сімей поліцейських, заклади охорони здоров'я МВС.*

The relevance of the article lies in the fact that the study of the issue of medical care for family members of police officers requires the disclosure of various theoretical and legal issues, among which one of the most important is the issue of regulatory and legal regulation of this area. The study of the latter makes it possible to see the legal basis of medical care for these categories of subjects, as well as the basis for regulating the legal relations that arise. The degree of regulation and orderliness of social relations that arise in the process of providing medical services to family members of the National Police

of Ukraine directly depends on high-quality, effective and meaningful legal regulation. The article reveals the content, features and offers a proper definition of the concept of regulatory and legal regulation of medical care for family members of police officers. The system of normative legal acts that make up the system of normative legal regulation of medical care for family members of police officers in health care institutions of the Ministry of Internal Affairs has been disclosed. The place and significance within it of the norms of the administrative branch of law have been determined. It was concluded that the system of regulatory and legal regulation of medical care for family members of police officers in health care institutions of the Ministry of Internal Affairs consists of a large number of legal norms of different branches. However, the key place among them belongs precisely to the norms of administrative law, which is confirmed by the fact that: a) with their help, the rights of family members of police officers to medical care in health care institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are established; b) determine the legal status of subjects providing medical services; c) establish the order and conditions of medical care for family members of police officers in health care facilities of the Ministry of Internal Affairs; d) determine the administrative subordination between health care institutions and the Ministry of Internal Affairs, as well as the specifics of control and coordination of their work. In addition, the analysis of the provisions of the legislative acts makes it possible to state that there are a number of gaps and shortcomings in the relevant legal regulation that need to be resolved. At the same time, the specified problems are of both organizational and legal nature.

Key words: *administrative norms, regulatory and legal regulation, medical care, family members of police officers, health care institutions of the Ministry of Internal Affairs.*

Постановка проблеми. Дослідження проблематики медичного обслуговування членів сімей поліцейських передбачає необхідність розкриття різноманітних теоретико-правових питань, серед яких одним із найважливіших є питання нормативно-правового регулювання цієї сфери. Дослідження останнього дозволяє побачити юридичні засади медичного обслуговування цих категорій суб'єктів, а також основи регулювання правових відносин, що при цьому виникають. Саме від якісного, ефективного та змістовного правового регулювання напряму залежить ступінь регулювання та упорядкованості суспільних відносин, які виникають в процесі надання медичних послуг членам сімей працівників Національної поліції України.

Стан дослідження проблеми. Серед науковців, які присвячували свої дослідження проблемі медичного обслуговування працівників поліції, варто відмітити таких, як: З.С. Гладун, О.С. Журавка, В.Ф. Москаленко, С.Г. Стеценко, О.В. Устимчук, І.І. Хожило, І.К. Чурпій та інших. Разом із тим, не зважаючи на високий рівень актуальності проблеми, зміст та система нормативно-правового регулювання медичного обслуговування членів сімей поліцейських в спеціалізованих закладах охорони здоров'я МВС, ґрунтовного та комплексного дослідження на сьогоднішній день не знайшли.

Мета статті полягає у тому, щоб з'ясувати місце норм адміністративного права в системі нормативно-правового регулювання медичного обслуговування членів сімей поліцейських в закладах охорони здоров'я МВС.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правове регулювання медичного обслуговування членів сімей поліцейських змістовно походить від більш складної та широкої категорії правового регулювання в цілому, що охарактеризовано в правовій науці, як такий, що здійснюється за допомогою правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів та інше) результативний, нормативно-організований вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку у відповідності до вимог економічного базису, суспільних потреб даного соціального устрою [1, с. 211; 2; 3, с. 105]. Нормативно-правове регулювання є органічним відгалуженням правового, але має власний зміст. Наприклад, Р.Я. Демків пише: «Нормативно-правове регулювання – це визначення меж самореалізації суб'єктів права, закріплення в правовій нормі, в свідомості громадян можливості діяти у відповідності з нормами права» [4, с. 18]. О.Ф. Скакун пропонує власне визначення терміну «нормативно-правового регулювання» і доводить, що це не тільки здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, але й їх юридичне закріплення, охорона і розвиток, та

підкреслює, що правовий вплив з усією його багатоманітністю здійснюється на суспільне життя, на свідомість та поведінку людей за допомогою правових і неправових засобів [5]. Враховуючи викладене, нормативно-правове регулювання – це та частина правового регулювання, яка передбачає регулювання суспільно-правових відносин та поведінки населення країни за допомогою юридичних норм та приписів. Базовим вираженням такого регулювання виступають різноманітні правові акти (міжнародні документи, закони, підзаконні акти органів влади, тощо), які складаються із норм різних галузей права.

Зважаючи на це нормативно-правове регулювання медичного обслуговування членів сімей поліцейських можна визначити, як частину впливу права на суспільно-правові відносини, що виникають в галузі діяльності органів охорони здоров'я МВС із медичного обслуговування членів сімей поліцейських, виражений у юридичних актах та закріплених в їх положеннях правових нормах різної галузевої належності. Одне з ключових місць в нормативно-правовому регулюванні медичного обслуговування зазначених суб'єктів відведено нормам адміністративного права. Доводячи сформульовану позицію розглянемо існуючу структуру такого регулювання.

Медичне обслуговування поліцейських та членів їх сімей існує в аспекті питання соціального та медичного забезпечення населення країни в цілому. Тому, важливо в цьому питанні відмітити Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 № 2801-ХІІ, в яких закріплено, що кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, вдосконалення медичної допомоги і запровадження здорового способу життя. Основи законодавства України про охорону здоров'я визначають правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, регулюють суспільні відносини у цій сфері з метою забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності і довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, що шкідливо впливають на їх здоров'я, попередження і зниження захворюваності, інвалідності та смертності, поліпшення спадковості [6].

Окрім того, в положеннях Основ зазначається, що охорона здоров'я – один з пріоритетних напрямів державної діяльності. Держава формує політику охорони здоров'я в Україні та забезпечує її реалізацію. Основу державної політики охорони здоров'я формує Верховна Рада України шляхом закріплення конституційних і законодавчих засад охорони здоров'я, визначення її мети, головних завдань, напрямів, принципів і пріоритетів, встановлення нормативів і обсягів бюджетного фінансування, створення системи відповідних кредитно-фінансових, податкових, митних та інших регуляторів, затвердження загальнодержавних програм охорони здоров'я. Реалізація державної політики охорони здоров'я покладається на органи виконавчої влади. Кабінет Міністрів України організує розробку та здійснення державних цільових програм, створює економічні, правові та організаційні механізми, що стимулюють ефективну діяльність в сфері охорони здоров'я, забезпечує розвиток мережі закладів охорони здоров'я, укладає міжурядові угоди і координує міжнародне співробітництво з питань охорони здоров'я, а також в межах своєї компетенції здійснює інші повноваження, покладені на органи виконавчої влади в сфері охорони здоров'я. Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади в межах своєї компетенції розробляють програми і прогнози в сфері охорони здоров'я, визначають єдині науково обґрунтовані державні стандарти, критерії та вимоги, що мають сприяти охороні здоров'я населення, здійснюють державний контроль і нагляд та іншу виконавчо-розпорядчу діяльність в сфері охорони здоров'я [6].

Варто також відмітити Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, який є спеціальним нормативно-правовим актом, який безпосередньо присвячено врегулюванню проблеми медичного обслуговування членів сімей поліцейських. Зазначений документ визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України. Окремими нормами Закону регламентовано медичне обслуговування поліцейських, зокрема, визначено право поліцейських та їх рідних на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС, частково визначається порядок такого обслуговування і таке інше [7].

Проте, незважаючи на базисну роль Закону України «Про Національну поліцію» в сфері поліцейської діяльності та визначення аспектів соціального забезпечення поліцейських, велика кількість норм з приводу медичного обслуговування цих суб'єктів та членів їх сімей концентрується на підзаконному нормативно-правовому рівні в положеннях правових актів МВС. Напри-

клад, саме Наказом МВС від 03.06.2016 № 462 затверджено Інструкцію про порядок медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС, яка визначає порядок медичного обслуговування певних категорій осіб, яким таке право встановлено відповідно до законодавства, та порядок їх прикріплення до закладів охорони здоров'я МВС [8].

До уваги також варто взяти Наказ МВС «Про затвердження Порядку пільгового реабілітаційного, санаторно-курортного лікування, оздоровлення та відпочинку в медичних реабілітаційних центрах, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах Міністерства внутрішніх справ України поліцейських, деяких інших категорій осіб та членів їх сімей» від 14.12.2015 № 1568, який визначає процедуру пільгового реабілітаційного, санаторно-курортного лікування, оздоровлення та відпочинку в медичних реабілітаційних центрах, Лікарні відновного лікування, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах МВС поліцейських, членів їх сімей та деяких інших категорій осіб [9].

Невід'ємну частину нормативно-правового регулювання медичного обслуговування членів сімей поліцейських складають підзаконні нормативно-правові акти МВС, які регламентують правовий статус закладів охорони здоров'я МВС, уповноважених на здійснення вказаного обслуговування, а також підрозділи міністерства, що координують та контролюють роботу останніх. До цього переліку відносяться Накази МВС: від 03.02.2016 № 177 «Про затвердження Положення про Центральну поліклініку Міністерства внутрішніх справ України»; від 03.04.2017 № 285 «Про затвердження Положення про діяльність медичної (військово-лікарської) комісії МВС»; від 14.06.2017 № 507 «Про затвердження Переліку закладів охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України»; від 16.05.2018 № 403 «Про деякі питання організації діяльності комісії з проведення атестації лікарів та професіоналів з вищою немедичною освітою та затвердження її складу»; від 27.01.2020 № 65 «Про затвердження Положення про Департамент охорони здоров'я та реабілітації Міністерства внутрішніх справ України»; численні положення про Територіальні медичні об'єднання МВС в Харківській, Миколаївській та інших областях і таке інше.

Привалювання в структурі нормативно-правового регулювання саме підзаконних актів авторства МВС частково підтверджує думку про прерогативу адміністративних норм у врегулюванні суспільних відносин, які виникають під час медичного обслуговування членів сімей поліцейських. Однак, важливо також розуміти, а що взагалі собою являють норми адміністративного права?

В юридичній теорії існує декілька підходів до їх тлумачення, наприклад, В.Б. Авер'янов розглядає норми адміністративного права як встановлені, санкціоновані або ратифіковані державою, формально визначені, юридично обов'язкові, охоронювані засобами державного примусу правила поведінки учасників суспільних відносин у сфері реалізації виконавчої влади та управлінської діяльності державних органів і органів місцевого самоврядування, які забезпечують умови реалізації цими учасниками своїх прав та виконання покладених на них обов'язків [10; 11]. І.П. Голосніченко, М.Ф. Стахурський та Н.І. Золотарьова вважає, що норма адміністративного права являє собою обов'язкове, формально визначене правило поведінки, що встановлено та охороняється Українською державою для організації та регулювання суспільних відносин, які виникають, розвиваються та припиняються в процесі здійснення державної виконавчої влади та відповідальності у сфері управління за незначні правопорушення [12; 13]. С.І. Саєнко під нормою адміністративного права розуміє створену або санкціоновану суб'єктом адміністративної нормотворчості і зафіксовану в офіційних юридичних джерелах систему нормативних положень, які в структурно взаємопов'язаному вигляді описують модель поведінки індивідуального або колективного суб'єкта адміністративного права, умови здійснення даної поведінки і наслідки, які можуть настати від останньої [14, с. 12; 15].

Таким чином, норми адміністративного права – це найбільш базові джерела регулювання поведінки осіб у межах правовідносин в галузі державного управління. Подібні норми несуть в собі владний, офіційний імператив для адресатів, а їх дотримання забезпечується за рахунок державного примусу. Дані норми регламентують відносини між населення країни і державою та в середині державного апарату між органами влади, їх структурними підрозділами та посадовими особами.

Висновки. Проведене наукове дослідження дає змогу констатувати, що система нормативно-правового регулювання медичного обслуговування членів сімей поліцейських в закладах охорони здоров'я МВС складається із великої кількості правових норм різної галузевої належності. Втім, серед них ключове місце належить саме нормам адміністративного права, що підтверджується тим, що: а) за їх допомогою закріплюються права членів сімей поліцейських на

медичне обслуговування у закладах охорони здоров'я МВС України; б) визначають правовий статус суб'єктів, що надають медичні послуги; в) встановлюють порядок та умови медичного обслуговування членів сімей поліцейських в закладах охорони здоров'я МВС; г) визначають управлінську підпорядкованість між закладами охорони здоров'я та МВС, а також особливості контролю та координації їх роботи.

Окрім того, проведений аналіз положень законодавчих актів дає змогу констатувати, що у відповідному нормативно-правовому регулюванні існує низка прогалин та недоліків, які потребують свого вирішення. При цьому вказані проблеми носять як організаційний, так і правовий характер.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Общая теория права : учеб. 2-е изд. перераб. и доп. М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. 560 с.
2. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. М. : Юридическая литература. 1966. 187 с.
3. Подорожній Є.Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України: дисертація. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 426 с.
4. Демків Р.Я. Закон в системі нормативно-правового регулювання діяльності міліції : дисертація. Київ : Київський національний університет внутрішніх справ. 2007. 218 с.
5. Марушева О.А. Державне управління механізмом нормативно-правового регулювання соціально-економічних відносин у будівництві: теоретичні засади. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1304>.
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я: закон від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
7. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
8. Про затвердження Інструкції про порядок медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС : наказ від 03.06.2016 № 462. *Офіційний вісник України*. 2016. № 57. Ст. 1987.
9. Про затвердження Порядку пільгового реабілітаційного, санаторно-курортного лікування, оздоровлення та відпочинку в медичних реабілітаційних центрах, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах Міністерства внутрішніх справ України поліцейських, деяких інших категорій осіб та членів їх сімей: наказ від 14.12.2015 № 1568. *Офіційний вісник України*. 2016. № 8. Ст. 395.
10. Адміністративне право України: Академічний курс: підручник: у 2 т. / В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, В. В. Зуй та ін.; голова ред. кол. В. Б. Авер'янов. К. : Юридична думка, 2004. Т. 1: Загальна частина. 584 с.
11. Бондаренко В.А. Деякі питання реалізації адміністративно-правових норм. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. Вип.4. С. 78–86.
12. Голосніченко І.П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття). К. : Академія управління персоналом, 1998. 52 с.
13. Адміністративне право України. Академічний курс : Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія : В.Б. Авер'янов (голова). К. : Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
14. Саєнко С.І. Норма адміністративного права Росії: перспективи понятійної модифікації. *Адміністративне право та процес*. 2018. № 5. С. 9–13.
15. Дояр Є.В. Норми адміністративного права: сучасний погляд на ознаки та сутність. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 91–97.